

■ Denken in het donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker
■ donker

met

■ Yorgos
■ Lantimos



Anne-Mathije Bogerd [red.]

Inhoud

Inleiding 7

ANNE-MATHIJE BOGERD

I

Het bevrijdende vertoog van *Dogtooth* 11

VALERIE GRANBERG

II

The Killing of a Sacred Deer: een opdracht aan de kijker 27

ROB VAN GERWEN

III

Poor Things: filosofen met arme zielen 43

CHARLY BOS

IV

(On)juiste vriendelijkheid 61

ANNE-MATHIJE BOGERD

Over de auteurs 79



Inleiding

De beste manier om een film te kijken is door niets te weten over de persoon die hem heeft gemaakt.

—YORGOS LANTHIMOS

In zijn kunstwerken ben je als kijker een observator of onderdeel van de absurditeit die filmmaker Yorgos Lanthimos de wereld toont. Als observator staan de filmische verhalen ver van je af, maar toch krijg je alle verhaallagen mee. Als je deel uitmaakt van de scènes ervaar je ongemak. Je voelt je raar, er hangt een onheilspellende sfeer en die wordt nog meer aangewakkerd door de cinematografische technieken die de filmmaker gebruikt. Hij maakt zijn verhalen visueel door het gebruik van een *fish-eye lens* waardoor je in de scène wordt gezogen, hij maakt wisselend gebruik van zwart-wit en kleur, hij speelt met de afwisseling tussen close-ups en *wide shots* en filmt statisch: de camera laat ons

slechts één niet bewegend beeld zien. Daarnaast krijgt de kijker te maken met een scala aan kostuums, decoratieve optuigingen en komen zijn films volop binnen door de klanken van vaak dissonante pianoakkoorden en koorgeluiden.

Lanthimos is geboren in 1973 in Athene en studeerde daar film- en televisieregie aan de filmschool. In zijn studentenjaren werden er in Griekenland weinig films gemaakt wegens gebrek aan financiering en het kwam dan ook niet in hem op om te dromen van een carrière als filmmaker. Hij hield het bij het schieten van reclamespots, omdat dat het dichtste bij het maken van films kwam. Zijn passie voor film werd aangewakkerd door het regisseren van een reeks video's voor Griekse danstheatergezelschappen. Op het toneel in de theaters kon hij zich bezighouden met het observeren van de acteurs en hun gedragingen, die hij als inspiratie gebruikte voor het schrijven van zijn films. Zijn eerste grote werk, *Dogtooth*, werd juichend ontvangen met twee prijzen van het Filmfestival van Cannes en een nominatie voor de Oscars. Na dit grote succes schiet Lanthimos' carrière opwaarts, waarbij hij geprezen en afgeschoten wordt om zijn absurdistische films.

Zijn films zijn absurdistisch te noemen, omdat hij onderzoek doet naar de diepste en donkerste aspecten van de menselijke natuur, waarbij hij veelvuldig gebruikmaakt van ongewone conversaties, uitspattingen

en sciencefictionachtige verhaallijnen. Het is aan de kijker om de films te interpreteren, want Lanthimos weidt niet uitvoerig uit over het hoe en waarom van zijn scripts. Vaak lijken de verhalen satires te zijn op thema's als macht en controle, het gezinsleven, vrijheid en gebondenheid, volwassen zijn, seksualiteit, de relaties die mensen met elkaar aangaan en de afspraken die ze met elkaar maken. Lanthimos morrelt aan deze thema's door ze in het extreme uit te rekken. Het is dan ook niet ongewoon dat kijkers na het zien van zijn films perplex achteroverleunen in hun bioscoopstoelen met de kwellende vraag: 'Wat heb ik zojuist gekeken?'

Misschien moeten we, om de magie van de kunst te bewaren, zijn films dan ook niet proberen uit te leggen. Uitleggen haalt betekenis weg. In kunst kun je zien wat je erin wilt zien. In dit boek lichten vier denkers en Lanthimos-liefhebbers hun kijkervaringen toe. Zij bespreken niet alleen de verhalen, maar ook de compositietechnieken; wat je ziet en juist niet ziet. Yorgos Lanthimos maakt films voor een publiek dat het leuk vindt om vragen te hebben, vragen te stellen en vragen te onderzoeken. Hij lijkt te willen prikkelen, niet zozeer om de prikkeling zelf, als wel om de kijker aan te moedigen tot zelfonderzoek. Zou dat het zijn? Misschien. Het kan ook zomaar zijn dat hoe dichterbij we op zijn kunstwerken willen zitten, hoe minder we zien.

Zijn films stippen thema's aan als onderdrukking en vrijheid, macht en onmacht, liefde en haat, barmhartigheid en vergeving. Deze thema's worden in deze bundel besproken, geïnterpreteerd en geanalyseerd aan de hand van de films *Dogtooth*, *The Killing of a Sacred Deer*, *Poor Things* en *Kinds of Kindness*.

Filmografie

2001: *O kalyteros mou filis* (*My Best Friend*)

2005: *Kinetta*

2009: *Kynodontas* (*Dogtooth*)

2011: *Alpeis*

2015: *The Lobster*

2017: *The Killing of a Sacred Deer*

2018: *The Favourite*

2019: *Nimic* (korte film)

2022: *Bleat* (korte film)

2023: *Poor Things*

2024: *Kinds of Kindness*

2025: *Bugonia*

De Griekse regisseur **Yorgos Lanthimos** staat bekend om zijn surrealistische films. Zijn veelvuldig bekroonde werk is absurdistisch en bevat een donkere kijk op de mensheid. Steeds zoekt hij de grenzen op van gangbare ethische conventies en stelt hij de filosofische vraag: **Hoe te leven?**

Aan de hand van vier films ontrafelen Anne-Mathije Bogerd, Charly Bos, Rob van Gerwen en Valerie Granberg de raadselen van deze cineast.